

11e JAARGANG

NUMMER 5

MEI 1975

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

+++++
+ BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT +
+ HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF. +
+ BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF +
+ MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN +
+ HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER +
+ GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE- +
+ GRIP. +
+++++

D A A D

E N

G E D A C H T E

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd
Geen vaste abonnementsprijs
De uitgave zal worden bekostigd
uit VRIJWILLIGE BIJDRAGEN

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1^I,
Amsterdam - 1016. Postgiro 307695

D E A M E R I K A A N S E A R B E I D E R S I N V E R Z E T
T E G E N O N D E R N E M E R D O M E N V A K B E W E G I N G

Geruime tijd geleden, het moet zo omstreeks het midden van de jaren '60 zijn geweest, hield een van onze makkers eens een inleiding in een discussiebijeenkomst. Hij sprak over de groeiende tegenstelling tussen de arbeiders enerzijds, de vakbonden anderzijds en hij illustreerde dat verschijnsel met een verwijzing naar het voortdurend toenemend aantal "wilde" stakingen. Tijdens het debat werd hem de vraag gesteld of het wel juist was om daaraan veel betekenis te hechten. "Men mag", aldus de debater, "niet generaliseren, want van wilde stakingen in de Verenigde Staten, het hoogst ontwikkelde kapitalistische land ter wereld, hoor je bitter weinig!"

De spreker heeft daar toen op geantwoord, dat er weliswaar over "wilde" stakingen in de Verenigde Staten weinig in Nederlandse kranten werd geschreven, maar dat dit alles behalve zeggen wilde, dat ze er niet waren. En als bewijs, dat óók in de U.S.A. de arbeiders hoe langer hoe meer hun eigen boontjes gingen doppen, noemde hij diverse berichten over "wilde" stakingen in de Amerikaanse auto- en rubber-industrie in een krant als de in Boston verschijnende "Christian Science Monitor", alsmede een beschouwing van Ed Townsend, de industriële correspondent van dat blad, onder de titel "Wat is de oorzaak van de vele wilde stakingen?"

Als dezelfde makker nu op dezelfde opmerking zou moeten antwoorden, dan zou hij dat veel concreter en gedetailleerder kunnen doen. In de tijd die sedert de bewuste discussie-avond is verstreken, is - niet slechts omtrent het recente verleden, maar ook over de jaren '50 en '60 - hoe langer hoe meer materiaal beschikbaar gekomen. Het is steeds duidelijker geworden, dat "wilde" stakingen ook in de Verenigde Staten een normaal verschijnsel vormen en dat de kloof tussen de arbeiders en de vakbeweging er minstens zo breed en zo diep is als in Europa.

Een dikke tien jaar geleden was daarover in Europa nog maar weinig bekend en zeker niet aan ons. Wij moesten het hebben van kranten als de bovengenoemde, de (destijds nog bestaande) "New York Herald Tribune" of de "New York Times". Daarin stonden uiteraard feiten, die je niet of nauwelijks in

Europese kranten aantrof, maar ook dit krantenmateriaal was - gelijk alle krantenmateriaal - gebrekkig. In de Verenigde Staten zelf waren inmiddels destijds al de eerste studies over het verschijnsel gepubliceerd. Die studies namen in aantal toe, naarmate de "wilde" stakingen in aantal toenamen, naarmate de tegenstelling tussen de arbeiders en de vakbeweging duidelijker en duidelijker op de voorgrond trad.

Waarmee men te maken had was een soortgelijke ontwikkeling als wij voor Europa meer dan eens hebben gesignaleerd. Op een gegeven moment kon ook het intellectuele kader van de Amerikaanse bourgeoisie onmogelijk langer de werkelijkheid negeren. Studies zoals wij bedoelen schoten er sindsdien als paddestoelen uit de grond. Serieuse onderzoekingen, die aan het permanente conflict tussen de arbeiders en de organisaties die zogenaamd "hun" organisaties zijn, voorbij zouden gaan, zijn ook in de Verenigde Staten niet meer mogelijk.

De lezer zal begrijpen, dat wij van die onderzoekingen slechts een oppervlakkige en dan veelal nog indirecte (dat wil zeggen: uit tijdschriften verkregen) kennis dragen. Wat wij er echter van aan de weet zijn gekomen wijst wél allemaal in dezelfde richting: de Amerikaanse arbeiders strijden al vele tientallen jaren lang evenals hun Europese klassegenoten op twee fronten tegelijk, namelijk tegen het ondernemersdom en tegen de vakbeweging.

Het mag als een merkwaardigheid gelden, dat die "twee-fronten-oorlog" voor het eerst duidelijk zichtbaar is geworden vrijwel terstond nadat de Amerikaanse vakbeweging een van de grootste triomfen vierde uit haar geschiedenis. Omstreeks het midden van de jaren '30, midden in de zwarte crisistijd, werd in de Verenigde Staten een geslaagde poging ondernomen om allerlei groepen arbeiders te organiseren, waaraan de onder de onbetwiste leiding van Samuel Gompers staande vakbeweging zich tot dan toe maar bitter weinig gelegen had laten liggen. Mensen als John L. Lewis van de mijnwerkersbond en Phillip Murray, geholpen door Walter Reuther van de Verenigde Automobielwerkers, richtten het "Congress of Industrial Organization" op. Het waren jaren van felle strijd, het waren ook de jaren van de bedrijfsbezettingen in de auto-industrie. De illusie heerste, dat het nieuwe C.I.O. het beter zou doen dan de corrupte American Federation of Labor van Gompers en Green. De indruk bestond ook (bij velen althans), dat de stakingsgolf haar ontstaan dankte aan het streven het nieuwe organisatiebeginsel overal erkend te krijgen.

De onderzoekers waarvan wij zopas spraken hebben op die jaren een heel ander licht geworpen. Hun oordeel luidt, dat de sit-down-stakingen niet uitbraken om het C.I.O. aan een zege over de A.F.L. te helpen, maar vooral doordat de arbeiders in verzet kwamen tegen het opvoeren van de snelheid van de lopende band 1). Heel kort daarna al blijkt er onder de arbeiders een grote ontevredenheid te heersen over de nieuwe CIO-bonden. De schrijvers S. T. Williamson en Herbert Harris constateren in hun in 1945 verschenen boek "Trends in Collective Bargaining" ("Ontwikkelingen in de collectieve onderhandelingen") dat de (nieuwe) vakbondsleiders (van het CIO) omstreeks 1940 door de arbeiders al even sterk worden gewantrouwd als de ondernemers. Een paar jaar later constateert C. Wright Mills in zijn studie "The New Men of Power: America's Labor Leaders" ("De nieuwe machtigen: Amerika's arbeidersleiders"), dat ook de bonden van het C.I.O. "zich ontwikkeld hebben tot een

1) Zo b.v. in: Herbert Harris, "Americab Labor"; Sidney Fine, "Sit-down" en Mary Vorse, "Labor's New Millions".

verlengstuk van de personeelsafdelingen der bedrijven". In 1953 schrijven Walker en Guest in hun boek "The Man on the Assembly Line" ("De man aan de lopende band") over de steeds sterker wordende weerstand (en weerzin) van de arbeiders tegen datgene wat "hun" bonden met de patroons zijn overeengekomen. Hetzelfde doet een auteur als Harvey Swados in augustus 1957 in een artikel in het tijdschrift "The Nation", getiteld: "De legende van de gelukkige arbeider".

In het begin van de jaren '60 verschijnen er drie werken van verschillende auteurs, die ieder met groot enthousiasme het C.I.O. hadden begroet, maar vervolgens bitter waren teleurgesteld, toen de ervaring hun leerde, wat de werkelijke betekenis van de vakbeweging is 2). Een neger-arbeider, James Boggs genaamd, publiceerde omstreeks die tijd een dagboek, waarin hij onder meer schreef: "Terugblikkende zal men moeten constateren, dat de strijd van de arbeiders tegelijkertijd een strijd tegen de vakbondsbureaucratie is geweest en dat alle worstelingen op twee fronten tegelijk werden gevoerd."

In de loop van de jaren '60 verscheen de ene publicatie na de andere met conclusies van gelijke strekking. Dat gebeurde, nadat al in 1954 een onderzoeker als Alvin W. Gouldner een speciale studie aan het verschijnen van de "wilde staking" had gewijd 3). In die publicaties was voortdurend sprake van een wantrouwen in de vakbonden en hun kaderleden en van diepe onverschilligheid van de vakbondsleden voor wat "hun" leiders deden. Thomas R. Brooks schreef erover in een boek, dat hij "De opstand van de vakbondsleden" noemde en dat in 1966 verscheen. Richard Armstrong verklaarde in oktober 1969 in een artikel in het tijdschrift "Fortune", dat er sprake was "van een opstand van de arbeiders, zowel tegen hun eigen leiders als tegen de maatschappij".

Bij het aanbreken van de jaren '70, schreef zeer onlangs John Zernan in een boeiend artikel in het blad "Telos-Notes", begon men er zich in brede kring rekenschap van te geven, dat in bijna alle kwesties die met het productieproces verband hielden, de vakbonden en de arbeiders lijnrecht tegenover elkaar stonden. In het Amerikaanse tijdschrift "Liberation" uitte in de zomer van 1973 een transportarbeider uit St. Louis bittere klachten over de praktijk van de Amerikaanse vakbeweging, die - zo schreef hij - "het tot een gewoonte heeft gemaakt om eisen van arbeiders onder de tafel te werken, zodra de ondernemers zich bereid tonen hun kassen te spekken." Daniel Bell verklaarde datzelfde jaar 1973 in een studie over de industriële samenleving, dat de vakbeweging geen enkele bedreiging vormde voor de kapitalistische organisatie van de arbeid. Twee jaar eerder had Kenneth Lasson in zijn boek "The Workers" ("De arbeiders") een groeiende ontevredenheid van de arbeiders met de vakbeweging in het vooruitzicht gesteld.

Hoezeer hij het bij het rechte eind had is gebleken uit een in het begin van dit jaar verschenen rapport van een der ministeries in de Verenigde Staten waarin wordt opgemerkt, dat "absenteïsme, wilde stakingen, verzet tegen de bonden en industriële sabotage normale verschijnselen zijn geworden.

John Zernan spreekt in zijn reeds door ons genoemd artikel van een stij-

2) Paul Jacobs, "The State of the Unions"; Paul Saltan, "The Disenchanted Unionist"; B.J. Widick, "The Triumphs and Failures of Unionism in the United States".

3) Alvin W. Gouldner, "Wildcat Strike, A Study in Workers-Management Relationships", eerste uitgave 1954; herdruk 1965.

gende vloed van literatuur over het verschijnsel dat de arbeiders meer en meer in verzet komen tegen hun werkomstandigheden, waarvan ook het absentisme een symptoom is. Hij merkt op, dat in die literatuur de rol van de vakbeweging vaak buiten beschouwing wordt gelaten, maar dat wie zich nader in de feiten verdiept, er niet aan kan twifelen, dat het verzet tegen de werkomstandigheden tegelijk een verzet tegen de vakbeweging is. Hij somt er een indrukwekkende reeks voorbeelden van op. Uit die voorbeelden blijkt behalve een groeiend aantal "wilde" acties, ook een groeiende haat van de arbeiders tegen de vakbondsleiders. Heel interessant is daarbij zijn opmerking, dat bepaalde demonstraties tegen de oorlog in Vietnam door de vakbewegingsbureaucratie op touw werden gezet, om de haat van de arbeiders in een andere richting te leiden en om de aandacht af te leiden van hetgeen er in de bedrijven gebeurde en wat de "leiders" daar bekokstoofden. Hij spreekt uiteraard ook uitvoerig over de "Wilde" stakingen bij Chrysler waaraan wij ook in "Daad en Gedachte" aandacht hebben besteed, stakingen die uitbraken tegen de wil van de bond en die ook regelrecht mede tegen de bond waren gericht, omdat de arbeiders protesteerden tegen de contracten, die de bond met het Chrysler-bedrijf gesloten had

Over een staking bij General Motors gaat het in 1973 verschenen boek van William Serrin "The Company and the Union" ("Het bedrijf en de vakbond"). Serrin verklaart daarin, dat de maatschappij en de vakbond broederlijk samenwerkten. Hij beschrijft de ontevredenheid van de arbeiders en dat de bond en de directie het er onderling over eens werden, dat het maar het beste was om een staking te proclameren, waarin de arbeiders stoom zouden kunnen afblazen. Bovendien zou zo'n staking hun energie uitputten en het gezag van de bond weer kunnen versterken. Voorwaarde van het bedrijf was daarbij wel, dat de bond niet om de door de arbeiders gestelde eisen zou gaan staken (die betrekking hadden op de werkomstandigheden en de snelheid van de band) maar de bond andere eisen op zou stellen. Op die voorwaarde was het bedrijf zelfs bereid in het geheim de stakingskassen van de bond te spekken en aldus gebeurde.

Behalve de tot dusver genoemde "wilde" stakingen somt Zernan nog vele, vele andere zelfstandige acties van de arbeiders op. In zijn boek "The Labor Wars" ("De oorlogen van de arbeiders"), dat in 1974 verscheen, verklaart Sidney Lens, dat het aantal (wilde) stakingen in 1968 en 1969 buitengewoon hoog was, en dat dit aantal in de laatste halve eeuw alleen maar werd overtroffen door het aantal stakingen in 1937, 1944, en 1952/'53. In het in 1973 gepubliceerde werk van Stanley Aronowitz "False Promises: The Shaping of American Working Class Consciousness" ("Valse beloften: de manier waarop op het bewustzijn van de Amerikaanse arbeiders wordt ingewerkt") is te lezen, dat "het aantal stakingen sedert 1967 zonder weerga is in de geschiedenis van de Amerikaanse arbeidersklasse". "Niet alleen", zegt deze schrijver, "is het totale aantal stakingen groter, er is een groter aantal gevallen, waarin door de bonden voorgestelde overeenkomsten met de ondernemers door de arbeiders werden verworpen en de wilde acties hebben een omvang aangenomen, welke die van ieder ander tijdstip in de jongste historie overtreft".

In een dergelijke situatie, die wij hier uiteraard slechts buitengewoon beknopt hebben kunnen aanduiden - het aantal voorbeelden zou vele, vele malen kunnen worden uitgebreid, het aantal studies valt noch te becijferen, noch op te noemen - ontbreekt het natuurlijk niet aan reacties van de kant van het ondernemersdom. Een deel van de door ons genoemde boeken of pu-

blicaties werd tenslotte ook samengesteld om te bewijzen, dat de toestand hoogst ernstig is en dat er iets aan gedaan moet worden. Over die reacties van de kant van de ondernemers doet Zernan een aantal interessante mededelingen. Hij merkt op, dat de leiders van de Amerikaanse zakenwereld op een gegeven ogenblik - hij heeft het over de herfst van het vorige jaar - hebben ingezien, dat de vakbeweging hun steun behoefde. Hij maakt ook medling van de uitspraak van een zekere David Deitch, die verklaard heeft, dat het kapitalisme van morgen een krachtige, sterk gecentraliseerde vakbeweging nodig heeft. Voorts citeert hij een andere uitspraak van ondernemerszijde, gedaan nadat Walter Reuther in mei 1970 bij een vliegtuigongeluk om het leven kwam, volgens welke Reuther, in het belang van het ondernemerdom, door een krachtige figuur diende te worden opgevolgd. Tenslotte deelt Zernan mee - en hij staft zijn mededeling met voorbeelden - dat de regering van de Verenigde Staten bereid blijkt de vakbeweging op deze wijze steun te verlenen, dat aan vakbondsstakingen een zekere wettelijke erkenning wordt verleend.

Nog belangwekkender dan Zernans voorbeelden en beschrijvingen zijn zijn conclusies. Hij zegt, dat in vele studies (niet in alle) de oorzaken van de wilde stakingen of andersoortige wilde acties nog veel te veel over het hoofd worden gezien. Men ziet wel de groeiende tegenstelling tussen de arbeiders en de bonden, men beseft te weinig waar die vandaan komt. Met een steun aan de vakbeweging, zo zegt hij, verdwijnt die tegenstelling niet, integendeel, zij dreigt er alleen maar groter door te worden, want de reden voor die tegenstelling is juist de nauwe samenwerking tussen bonden en ondernemerdom. Het van ondernemerszijde aanbevolen medicijn, te weten: nóg nauwere samenwerking dan tot dusver - men vraagt zich onwillekeurig af of dat mogelijk is - is volgens Zernan een middel dat de door de patroons gesignaleerde kwaal alleen maar kan verergeren. Als het wordt toegepast, zo zegt hij, dan zullen de arbeiders alleen nog maar duidelijker dan reeds het geval is, gaan beseffen dat vakbeweging en ondernemerdom gezamenlijk hun vijanden zijn.

Zernan besluit zijn artikel met een historische vergelijking. In 1935, tijdens de eerste ambtsperiode van president Roosevelt, verscheen er een rapport over de invloed van de crisis op de arbeidersklasse. De conclusie van dat rapport was deze, dat "de arbeiders de dingen in hun eigen hand zouden nemen, tenzij er iets werd ondernomen". Zernan vertelt dit om er aan toe te voegen, dat er inderdaad iets ondernomen werd. De CIO-bonden, zo zegt hij, verschenen ten tonele en slaagden erin de onrust te bezweren en de situatie weer stabiel te maken. Zernan plaatst met die opmerking het CIO en heel de ontwikkeling van die jaren, in een historisch kader op een manier, waarop weinigen voor hem dat gedaan hebben. Alleen al vanwege deze ene opmerking, waarmee de wezenlijke betekenis van het CIO en de moderne Amerikaanse vakbeweging treffend wordt gekarakteriseerd, verdient zijn opstel alle bewondering.

Maar Zernan gaat een stap verder. We zeiden al, dat hij een historische parallel trekt. Hij vergelijkt de thans halverwege gevorderde jaren '70 met de jaren '30. Hij is van mening, dat er ook nu beweerd kan worden, dat de arbeiders de dingen mogelijk zélf ter hand zullen nemen, tenzij er "iets" wordt ondernomen. Zernan is van oordeel, dat dit "iets" wel eens een beperkt soort van "medezeggenschap" zou kunnen zijn. Ten bewijze van die stelling citeert hij een functionaris van de "United Automobile Workers", een zekere Irving Bluestone, die verklaard heeft, dat er hoognodig zoiets als "medezeggenschap" moet komen.... onder controle van de vakbeweging wel te

verstaan.

Zernan ziet echter niet alleen overeenkomst tussen de situatie in de jaren van de grote crisis en die van nu, hij ziet ook grote verschillen. In de tweede helft van de jaren '30 slaagde het C.I.O. er in de Amerikaanse arbeiders voor zijn karretje te spannen. Daarmee was elk gevaar bezworen. Of dat nu net zo goed zal lukken met een eventuele beperkte medezeggenschap, betwijfelt hij in hoge mate. Ook van een dergelijke medezeggenschap verwacht hij niets anders, dan dat zij het ware karakter van de vakbeweging en de wezenlijke samenwerking tussen vakbeweging en ondernemerdom alleen maar zal onderstrepen.

Of het Amerikaanse kapitalisme nu al direct in gevaar verkeert, daarover laat Zernan zich niet uit. Hij houdt zich niet met speculaties bezig, maar met analyses. Aan de hand daarvan komt hij tot de slotsom, dat de tegenstelling tussen de arbeiders enerzijds, de ondernemers en de vakbeweging anderzijds, alleen maar groter kan worden, wat er ook gebeurt. Welke medicijn en welk verdovend middel men de arbeiders ook zal toedienen, zij zullen er naar blijven streven, meent hij, hun lot in eigen handen te nemen en zélf hun boontjes te doppen. Aan die woorden hebben wij niets toe te voegen.

=====

E E N B E D R I J F S B E Z E T T I N G I N D U I T S L A N D

In het West-Duitse industrieplaatsje Witten bij Dortmund is in de loop van de maand maart de cementfabriek van Siemen-Seiber door de arbeiders bezet uit protest tegen en ter verhindering van een voorgenomen personeelsinkrimping. De directie had aan negentig van de omstreeks vijfhonderd personeelsleden ontslag aangezegd en dat - zeer plotselinge - ontslag gemotiveerd met een slapte in de orderportefeuille. Aangezien nog vrij kort tevoren mededelingen waren verstrekt over een gunstige bedrijfsontwikkeling, vroeg het personeel om inzage van de boeken. De erg ouderwetse directie vond een dergelijk verzoek indruisen tegen haar opvattingen omtrent het baas in eigen bedrijf zijn en wees het af.

Tegen bezetting verklaarden zich alleen de kaderleden van de vakbeweging in 't bedrijf. Zij vonden die in strijd met de vakbondsmethoden. Toeval-
lig echter moest de Duitse vakbeweging broodnodig weer eens iets aan haar reputatie doen. Daarom liet zij ditmaal niet de arbeiders in hun hemd staan maar haar vertrouwenslieden. Het gemeentebestuur, bezorgd voor de werkgelegenheid in het stadje, was ook al op de hand van de stakers, temeer omdat de directie van de cementfabriek, toen de bezetting een feit werd, alle werknemers ontsloeg. Vóór de bezetting waren opeens ook alle politieke partijen. De reden: er staan in Rheinland-Westfalen verkiezingen voor de deur. Dat alles verklaarde in dit geval niet slechts een grote sympathie van de bevolking voor dit stuk strijd, maar ook een steun van alle kanten, die onder andere omstandigheden hetzij volstrekt ondenkbaar, hetzij uitermate verdacht zou zijn geweest. Nu echter was zij volkomen verklaarbaar, hetgeen natuurlijk niet wegneemt dat zij ook buitengewoon schijnheilig was. Van vakbonden en partijen kan men echter veel verwachten, behalve wat goeds.

=====

"LE MONDE" SPEELDE DE CGT IN DE KAART

Het Franse dagblad "Le Monde" pleegt van stakingen en arbeidersacties zó weinig melding te maken, dat haar stilzwijgendheid op dit punt slechts opzet kan zijn. Wie schetst de verbazing toen deze krant op donderdag 3 april j.l. plotseling een lyrische reportage bracht over twee bedrijfsbezettingen, respectievelijk bij de bandenfabriek Kléber-Colombes en de liftenfabriek Otis, naast elkaar in dezelfde straat gelegen in de Parijse voorstad Argenteuil. Een van onze makkers, toevallig ter plaatse zijnde, is er een kijkje gaan nemen. Wat hij zag: een fabriek van Kléber-Colombes, waar volop werd gewerkt en waar een van de arbeiders hem vertelde: "Staking? Al meer dan een week afgelopen man! Wat het voorstelde? Weet ik niet zo. Een zaakje van de bond en dat interesseert me weinig!"

Bij buurman Otis een spandoek op de toegangsdeur met de tekst: "Dit bedrijf is bezet". Daaronder de initialen van het Franse vakverbond CGT. Geen mens te zien. Alle deuren potdicht. Absolute stilte. Niemand aanwezig. Gewerkt werd er niet. Een bezetting? Niets dan bluff van de CGT, die blijkbaar de behoefte heeft het af en toe te doen voorkomen alsof deze organisatie achter bezettingen staat dan wel ze op touw zet. Allemaal niets dan bluff. Een bluff, die alleen zin heeft als arbeiders in andere Franse fabrieken, die niet kunnen zien wat er in Argenteuil gebeurt, ervan horen. Aan het verbreiden van die bluff verleende "Le Monde" wél medewerking.

=====

ENKELE LOSSE BEDENKINGEN

III

Wij vervolgen hier de publicatie van de kritische bedenkingen van een Belgische makker, voorzien van onze commentaren, waarmee wij in het maartnummer een begin maakten. Gelijk wij daar al opmerkten, achten wij zijn kanttekeningen fundamenteel. Aan dat feit ontleen ze hun betekenis en dat verklaart ook, waarom wij er veelal tamelijk uitvoerig op zijn ingegaan. Als gevolg van die uitvoerigheid konden bedenkingen en commentaren onmogelijk in één nummer van "Daad en Gedachte" worden afgedrukt. Ook ditmaal heeft de lezer nog niet het slot van de serie vóór zich. Naar aanleiding van een vraag die ons bereikte, zij hier opgemerkt, dat de commentaren door verschillende leden van onze groep werden geschreven.

Redactie "Daad en Gedachte"

- o -

7. het probleem van het bewustzijn 1)

Waar de machthebbers inderdaad bang voor zijn, dat is: de organisatie

- 1) Onze Belgische vriend heeft er zelf - zeer terecht - op gewezen, dat het probleem dat hier wordt aangesneden aansluit bij datgene wat in het vorig nummer onder punt 6 aan de orde was. Dat geldt natuurlijk ook voor ons commentaar. Wij treden niet in herhalingen en verzoeken de lezer (en onze Belgische vriend) hetgeen dáár is opgemerkt opnieuw op punt 7 te betrekken.

van de arbeiders zélf, maar het is geenszins zo, dat zij noodzakelijkerwijze ook bang zijn voor de eisen van de arbeiders. Immers, waarom zouden zij anders een vakbondsstaking om bijvoorbeeld 10 franken méér in het geheel niet vrezen en waarom zouden ze daarentegen een autonome actie in hetzelfde bedrijf om slechts 2 franken méér, wel degelijk gevaarlijk vinden? Is het niet, omdat de arbeiders in het laatste geval hun strijd zélf in handen nemen, de patroons daarbij derhalve het gevaar lopen, dat die arbeiders hun eigen macht leren kennen, zodat daardoor bij hen wel eens het bewustzijn zou kunnen groeien, dat ze heel de maatschappij zouden kunnen organiseren, zónder bazen? Schuilt daarin niet het gevaar? Is niet reeds elke hoop, het minste bewustzijn van arbeiders, dat bazen, machthebbers, e.d. overbodig zijn, potentieel gevaarlijk voor het systeem?

Ik weet wel dat autonoom strijdende arbeiders niet uit zijn op "revolutionaire machtsvorming". Niettemin kan door hun autonome strijd langzamerhand bij hen het besef, het bewustzijn van eigen kracht, groeien. En is dit bewustzijn, deze zelfzekerheid, dit inzicht in eigen kracht, geen noodzakelijke voorwaarde voor een sociale revolutie?

Laat ons een voorbeeld nemen. Duitsland was tussen 1918 en 1921 zeker objectief rijp voor een revolutie. Of niet soms? Arbeidersraden worden gevormd, maar de arbeiders laten zich hun macht afsnoepen door de sociaaldemocraten. Dat komt toch o.a. doordat ze niet inzagen hoe sterk ze zelf wel waren en/of doordat ze geen alternatief zagen voor het burgerlijk parlement (omdat de sociaaldemocratie zo lang het parlementaire spel op de voorgrond had geplaatst en de arbeiders daarin nog geestelijk gevangen zaten). Met andere woorden: subjectief was de toestand blijkbaar niet rijp.

En zeg me nu niet, dat - omdat het allemaal zo is gegaan - het ook noodzakelijkerwijze zo moest gaan. Waarom zou het niet anders hebben gekund?

Met de constatering, dat alles verklaarbaar is en dat het om welke reden dan ook zo moest aflopen, geef je nog niet aan wat er dan wél moet worden gedaan om eenzelfde nederlaag te vermijden.

ONS COMMENTAAR

Onze Belgische vriend zal ons niet kwalijk nemen, dat wij beginnen met datgene, wat wij in het bovenstaande voor het meest essentiële punt houden. Het is net precies het punt, waarop hij zichzelf tegenspreekt. Dóór hun autonome strijd, als gevolg van hun zelfstandig optreden, zo zegt hij, groeit langzamerhand bij de arbeiders het besef van eigen kracht. In één adem echter laat hij daarop volgen, dat dit besef de noodzakelijke voorwaarde voor hun zelfstandig optreden is! Hoe kan, vragen wij op onze beurt, een besef dat eerst in en dóór de strijd ontstaat, de voorwaarde voor die strijd zijn?

Onze Belgische makker zal wellicht tegenwerpen, dat hij het probleem een tikkeltje anders geformuleerd heeft dan wij het hier doen. Inderdaad! Hij spreekt namelijk van een door de autonome strijd langzaam groeiend besef van eigen kracht, dat de noodzakelijke voorwaarde zou zijn voor "een sociale revolutie". Mocht hij op dat verschil in formulering de nadruk willen leggen, dan kunnen wij daaruit alleen maar afleiden, dat hij als gevolg van autonome klasse-acties bij de arbeiders het besef (het bewustzijn) van eigen kracht ziet ontstaan en v e r v o l g e n s - wanneer dat besef er eenmaal is - pas zoiets als een sociale revolutie tot de mogelijkheden rekent.

Onze zienswijze verschilt hier volledig van de zijne en dat volstrekt niet alleen op grond van datgene wat wij de vorige maal onder punt 6. over het bewustzijn hebben opgemerkt.

Wij houden het voor onjuist om, op de manier waarop onze Belgische maker dat doet, de klasse-acties van nu en de sociale revolutie van morgen als twee scherp te onderscheiden dingen te behandelen, begripmatig uit elkaar te halen. Wanneer dat gebeurt is de kans volstrekt niet denkbeeldig - we zeggen niet dat onze Belgische vriend dat doet - dat de revolutie wordt opgevat als een soort van éénmalig, in tijdsduur relatief beperkt gebeuren, waarvan bijvoorbeeld het begin (het tijdstip namelijk waarop de arbeiders hun kracht zijn gaan beseffen) nauwkeurig zou kunnen worden aangegeven. Daar is volgens ons geen sprake van. Wij zien de revolutie als een p r o c e s en van dat proces maken de klasse-acties, die onze vriend ervan wil scheiden, onverbrekelijk deel uit.

Bovendien: de revolutie verschilt niet wezenlijk van die (dagelijkse) klasse-acties van nu, bijvoorbeeld door het feit, dat de arbeiders in die revolutie b e w u s t zouden optreden. De revolutie verschilt k w a l i t a t i e f in het geheel niet van dergelijke klasse-acties, zij verschilt er slechts k w a n t i t a t i e f van. Er is van een revolutie sprake op het moment, dat een zéér groot aantal van dergelijke klasse-acties samenvallen of samenvloeien. Pas wanneer dat geschiedt treedt er, als gevolg van de kwantiteit een verandering in de kwaliteit op, maar het is geenszins zó, dat er vooraf (als gevolg van een door de klasse-acties teweeggebracht besef van kracht) een kwaliteitsverandering op zou treden.

Alles wat de (dagelijkse) klasse-acties kenmerkt - we bedoelen uiteraard de autonome klasse-acties - dat kenmerkt óók de revolutie. En wanneer we zeggen alles, dan bedoelen we daarmee, dat bij klasse-acties de bewustwording pas in en dóór de strijd ontstaat en dat ook wanneer er een revolutie aan de gang is, de bewustwording pas in en door die revolutie optreedt en er geenszins aan voorafgaat. Het is niet zo dat er revolutionaire handelingen worden verricht doordat een zekere graad van bewustzijn is bereikt, maar pas doordat er revolutionaire handelingen zijn verricht ontstaat er zoiets als een revolutionair bewustzijn. Dat geldt geenszins alleen maar voor sommige revolutionaire handelingen, het geldt al evenzeer voor de allerrevolutionairste handelingen. Het valt ons bepaald niet moeilijk om deze bewering van onze kant met historische voorbeelden te illustreren. Ze liggen namelijk voor het oprapen.

Als in de morgen van de 6e oktober 1789 de volkswomen van Parijs te voet de beroemde tocht naar Versailles ondernemen en vervolgens in hun midden het rijtuig met het koninklijk gezin terugvoeren naar de hoofdstad, dan doen zij dat in de illusie de "goede" koning Lodewijk XVI te beschermen tegen de noodlottige en reactionaire invloeden der in Versailles verzamelde hofkliek. Met de koning in Parijs, zo meenden de vrouwen, zou de voedselvoorziening beter worden, zou het gevaar bezworen zijn, dat de Constituante door reactionairen uiteen zou worden gejaagd. De koning moest beschermd worden door het volk.

Waarom heeft één der geschiedschrijvers van de grote Franse revolutie deze gedwongen tocht van de koning naar Parijs "een revolutionair feit met de meest vérstrekkende gevolgen" genoemd? Niet omdat de Parijse vrouwen zulke revolutionaire ideeën in hun hoofd hadden gehad. Dat was, zoals uit het voorafgaande is gebleken, allesbehalve het geval. Niettemin was er van een ingrijpende en revolutionaire handeling sprake, omdat een koning, die gewanlijk min of meer naar zijn hoofdstad wordt teruggevoerd en onder de bescherming van 't volk wordt geplaatst, in feite ophoudt koning te zijn, zijn vrijheid van handelen verliest en geen absoluut vorst meer is. De "beschermd"

koning, dat is het onmiskenbare begin van de republiek. Niet omdat zij republikeinse opvattingen hadden haalden de Parisiennes de koning terug, maar doordat zij hem terughaalden ontwikkelden zich republikeinse opvattingen!

Dezelfde geschiedschrijver die wij zopas citeerden heeft ook nog een andere, uiterst karakteristieke uitspraak gedaan. "Wie had", merkt hij ergens op, "in 1789 kunnen voorspellen, dat Marat, die in zijn blad "De Volksvriend" schreef over de goede koning, drie jaar later een der heftigste tegenstanders zou worden van het koningschap?" Het antwoord luidt: geen mens, óók niet Marat zélf! Ziedaar alweer een bewijs, dat revolutionaire daden de revolutionaire gedachten voorafgaan; ziedaar opnieuw een voorbeeld, dat het revolutionair bewustzijn allerminst de voorwaarde voor de grote Franse revolutie is geweest.

Voor andere revoluties geldt precies hetzelfde. Begon de Oostduitse opstand in juni 1953 niet met een demonstratie voor andere loonnormen? Was er onder de bouwvakarbeiders die op de 16e juni hun steigers in de Stalin-alley verlieten ook één die er een flauw vermoeden van had, dat hun actie tot een massabeweging uit zou groeien en dat er maar luttele uren later het aftreden van Grotewohl en Ulbricht zou worden geëist? Bracht de opstand niet figuren op het eerste plan, die zich nog nimmer met maatschappelijke problemen hadden bezig gehouden en die nog nimmer bij klasseworstelingen betrokken waren geweest? Begon de Hongaarse revolutie in 1956 niet met een vreedzame demonstratie waarmee sympathie aan het Poolse volk werd betuigd? De gedachte, dat zij de eersten waren, die op de weg naar de revolutie marcheerden was de betogers in Boedapest volkomen vreemd. Zij, die door de revolutie op de voorgrond zouden worden geschoven, zaten nog rustig aan hun ontbijt op het moment, dat de massa's zich al verzamelden. En wat de Russische revolutie van 1917 betreft, het zal ook onze Belgische vriend niet onbekend zijn, dat de Sowjets al bestonden en een feitelijke macht uitoefenden naast de Kerenski-regering, eer de leuze van "Alle macht aan de Sowjets" werd aangeheven, een leuze, die totaal niet paste in het bolsjewistische program.

We willen deze reeks voorbeelden besluiten met een voorbeeld dat ontleend is aan de Duitse revolutie van 1918, aangezien dat ons de gelegenheid geeft om nader in te gaan op het voorbeeld, dat door onze Belgische vriend is gehanteerd, alsmede op de rest van zijn bedenkingen. Het is een voorbeeld uit maart 1920.

In de vroege morgenuren van de 13e van die maand is de marinebrigade Ehrhardt over de Döberitzer Heerstrasse naar de hoofdstad opgerukt om Berlijn te veroveren. De generaals Kapp en Lüttwitz putschen tegen de republiek van Weimar. In het land wordt de algemene staking geproclameerd. In het Roergebied wapenen zich de arbeiders. Als de Rijksweër, onder bevel van Luitenant-generaal Freiherr von Watter, hun opstand probeert neer te slaan, wordt het beroepsleger van de republiek verslagen door de proletariërs. Geheeltelijk worden de Rijksweertroepen de toenmalige Franse bezettingszone ingedreven. Hun restant wordt door de Rode Armee ingesloten en omsingeld in de vesting Wesel. De overwinning van de arbeiders is van beslissende aard.

De weg naar Berlijn, via de noordduitse laagvlakte, ligt voor hen open. Naar Berlijn is 't, dat zij willen optrekken. Dat is van het begin af aan het doel geweest van hun opstand: wat bij hen voorzit is het streven de sociaaldemokratische regering van de republiek tegen Kapp en Lüttwitz te "beschermen". De vergelijking met de Parijse vrouwen dringt zich onwillekeurig op.

Wat de arbeiders volstrekt niet beseffen, beseft de sociaaldemokrati-

sche regering wél. Zij wil helemaal niet door de arbeiders beschermd worden omdat zij als gevolg van een dergelijke bescherming haar burgerlijke taken niet meer zal kunnen vervullen, omdat als gevolg van een dergelijke bescherming de regering niet langer regeren zal en de macht automatisch in handen van de arbeiders zal overgaan. De regering beseft, dat het optreden van de arbeiders in het Roergebied een hoogst revolutionair optreden is, iets, dat de arbeiders zelf geen ogenblik beseffen, niet beseft hebben en ook geenszins hebben beoogd. De Roeropstand van maart 1920 vormt het hoogtepunt van de in 1918 begonnen revolutie, niettegenstaande het feit, dat de arbeiders zich er niet van bewust zijn, dat zij met hun daden een dergelijk hoogtepunt naderbij hebben gebracht! Ook in dit geval vormde allerminst een revolutionair bewustzijn de voorwaarde voor de allerrevolutionairste gebeurtenis van deze jaren.

Met deze historische herinneringen zijn wij al midden in het betoog van onze Belgische vriend verzeild geraakt. Hij heeft volkomen gelijk, dat de Duitse arbeiders zich destijds al hun macht lieten afsnoepen door de sociaaldemokraten en het is ook volkomen juist, dat ze geestelijk nog gevangen zaten in het parlementaire spel, dat de sociaaldemokraten zo lang op de voorgrond hadden geplaatst en dat ze ook na 1918 op de voorgrond plaatsden. Maar niet alleen de sociaaldemokraten (van de S.P.D. en de U.S.P.) deden dat, maar óók - en in niet geringere mate - de bolsjewieken. Óók de bolsjewieken hebben in de Duitse revolutie alles gedaan wat zij maar konden om een eigen machtsvorming van de arbeiders te verhinderen of ongedaan te maken, waar daarvan al sprake was. Moet het feit dat hun pogingen succes hadden nu daaraan geweten worden, dat de subjectieve voorwaarden voor de Duitse revolutie ontbraken?

Wij hebben met die gedachtengang van objectief wél aanwezige voorwaarden en het ontbreken der subjectieve voorwaarden altijd de grootste moeite gehad. Die gedachtengang past uitstekend bij de opvatting, dat behalve een bepaalde trap van maatschappelijke ontwikkeling er tevens een bepaald bewustzijn aanwezig diende te zijn om een revolutie te doen slagen of zelfs maar te doen uitbreken. Gaat men van die opvatting uit, dan komt men als het ware vanzelf bij die scheiding van objectieve en subjectieve voorwaarden. Aanvaardt men daarentegen onze zienswijze, dan is er voor die theorie van de objectieve en subjectieve voorwaarden helemaal geen plaats. En wanneer men dan nogmaals de geschiedenis raadpleegt, dan komt men tot de ontdekking, dat er succesvolle revoluties zijn geweest, waarbij die zogenaamde subjectieve "voorwaarden" ten enenmale ontbraken.

"Zeg me nu niet, dat - omdat het (in Duitsland) allemaal zo is gegaan - het ook noodzakelijkerwijze zo moest gaan", schrijft onze Belgische vriend. Nu, dat zijn we bepaald ook niet van plan, omdat een dergelijk dor en onvruchtbaar schematisme ons volkomen vreemd is. Hoezeer ook een revolutie aan een maatschappelijke wetmatigheid gebonden is, het blijft een botsing, waarbij - om het zo uit te drukken - over het lot van de revolutie "op het slagveld" wordt beslist. We vinden zelfs, dat juist zij, die in tegenstelling met ons, het welslagen van de revolutie aan de aanwezigheid van subjectieve voorwaarden koppelen, eerder dan wij het gevaar lopen in een dergelijk dor schematisme te vervallen. De nederlaag wordt dan onvermijdelijk geacht en verklaard door 't ontbreken van wat men de subjectieve voorwaarden noemt. Van een dergelijke verklaring naar het standpunt: het moest wel noodzakelijkerwijze zo lopen omdat de subjectieve voorwaarden ontbraken, is maar een hele kleine stap. Wie nog eens naleest wat wij de vorige maal onder punt

6 hebben opgemerkt en wie nog eens overdenkt wat wij hierboven hebben geschreven, zal tot de conclusie komen, dat voor ons een dergelijke stap onmogelijk is. Wij hopen bovendien, dat het overdenken van het voorafgaand commentaar ertoe zal leiden, dat de lezer tot de ontdekking komt, welk een enorme tegenstrijdigheid er wel steekt in het ontbreken van wat dan "de subjectieve voorwaarden" wordt genoemd en het uiterst revolutionaire optreden van de Roerarbeiders, dat wij hebben gesignaleerd. Ondanks hun gebrek aan "bewustzijn" handelen de Roerarbeiders zo radikaal als bijna nog nooit eerder arbeiders op dat moment vóór hen gehandeld hadden en ondanks hun gebrek aan "bewustzijn" was hun optreden zó succesvol, dat het machtsinstrument van het Duitse kapitalisme door hen werd uitgeschakeld.

Het onderwerp dat hier door onze Belgische vriend is aangesneden is van grote betekenis. Eigenlijk zou het een nog veel uitputtender behandeling vergen dan de voorafgaande, maar we kunnen er hier helaas niet uitvoeriger op ingaan en we kunnen alleen maar hopen, dat wij hem duidelijk hebben gemaakt, waarom wij op dit punt ánders denken dan hij. Twee opmerkingen echter moeten ons nog tot slot van het hart.

De eerste betreft de opmerking van onze Belgische vriend (in de aanhef van zijn bedenking), dat de patroons de zelfstandige actie van de arbeiders vrezen, omdat als gevolg van een dergelijke actie de arbeiders hun eigen kracht en hun eigen mogelijkheden leren kennen. We zijn het daarmee eens mits men maar het accent er op legt, dat dit een gevolg van een zelfstandige actie, allerm minst de voorwaarde ertoe is. Zoals we al hebben geconstateerd: onze Belgische vriend begint met juiste constatering en om zich later tegen te spreken. En bij dat juiste begin stelt hij o.i. terecht, dat de organisatie van de arbeiders zelf door de machthebbers wordt gevreesd. Inderdaad: de organisatie. En is het hem nooit opgevallen hoe vaak die organisatie volkomen in tegenspraak is met wat de arbeiders denken, met hun bewustzijn? Arbeiders zijn heel vaak nog in de vakbondstraditie gevangen en niettemin vormen zij, als het op strijd aankomt, van onder op hun eigen autonome stakings- of strijdcomité. Van die tegenstrijdigheid zijn zij zich in het geheel niet bewust, zomin als de Parijse vrouwen er zich van bewust waren, dat hun "bescherming" van de koning er een was, die tot zijn dood zou leiden.

Onze laatste opmerking is van geheel andere aard. Zij betreft de slotzin uit het betoog van onze Belgische makker, waarin hij constateert, dat met een verklaring nog niet wordt aangegeven, "wat er dan wél moet worden gedaan om een soortgelijke nederlaag als die van het Duitse proletariaat te voorkomen". Daarop antwoorden wij, dat wij dat niet kúnnen aangeven. Wat of er gedaan moet worden, dat kunnen alleen de arbeiders zélf beslissen! Er zijn geen recepten voor en wie ze niettemin probeert samen te stellen, die gedraagt zich als de een of andere "voorhoede", die wel eens eventjes (met de wijsheid in pacht) aan de arbeiders zal vertellen wat of zij moeten doen. Naar onze overtuiging moeten en kunnen de arbeiders alleen maar zelfstandig handelen, zélf onderzoeken in de praktijk, zelf bittere ervaring opdoen tot zij met vallen en opstaan en door schade en schande wijs zijn geworden. Niemand kan aangeven hoe nederlagen te vermijden, overwinningen zeker zijn. En er zijn geen zekere overwinningen behalve dan op het geduldige papier van de schematisten. Dat willen de voorhoeden (dat wil zeggen: zij die zichzelf tot voorhoede geproclameerd hebben!) maar niet geloven. Van onze Belgische vriend echter nemen wij aan, dat hij evenals wij, noch tot die "voorhoeden", noch tot de dorre schematisten wil behoren!

8. propaganda

Jullie vinden het blijkbaar niet nodig dat de arbeiders weet hebben van hun eigen geschiedenis, die hen door het systeem steeds weer vervormd wordt voorgespeld. Goed geïnformeerd zijn is niet zo belangrijk, en propaganda voeren is eerst recht overbodig. De arbeiders zullen wel uit zichzelf leren en na vele nederlagen andere maatschappelijke verhoudingen tot stand brengen.

Echter: zouden fouten al niet voor een deel vermeden kunnen worden door een gedegen kennis van de arbeidersbeweging en de begane fouten? Fouten die al te gemakkelijk weer vergeten worden; waarvan de lessen verloren gaan. Zou het niet nuttig zijn om er op te wijzen hoe het alvast niet moet? Misschien zelfs een richting aan te duiden waarin het wellicht wél kan?

Of hebben jullie alleen maar een "orgaan gewijd aan" en niet "ter bevordering van" omdat jullie je in de praktijk te klein en machteloos voelen om wat dan ook te bevorderen? M.a.w.: is jullie theorie geen rechtvaardiging voor jullie (gebrek aan) praktijk?

Desondanks proberen jullie toch ook een "andere kijk" door te geven, of waarom zouden jullie anders een blad uitgeven? Alleen maar omdat jullie "geïnteresseerd" zijn in arbeidersstrijd zoals een ander in postzegels?

Sta me toe jullie enige uitspraken van Pannekoek in herinnering te brengen. (Niet omdat hij de bijbel is, maar omdat jullie toch dicht bij hem moeten staan, en omdat het me interesseert in wat jullie eventueel met hem verschillen). Pannekoek schrijft: "Wanneer een klasse, zoals de arbeidersklasse, staat voor de taak de oude produktiewijze tot een nieuwe, betere om te vormen, dan doet de maatschappij in haar het beeld van de nieuwe wereld als een groots visioen oprijzen. (...) Het doel vormt zich eerst in het hoofd vóór het handelen begint." (De arbeidersraden, blz. 12).

Vinden jullie het niet belangrijk om, afgaande op de huidige maatschappelijke tendenzen, een "toekomstbeeld" af te leiden? Dat doet D & G toch als jullie een brochure "Maar hoe dan?" uitgeven.

"Het is onze taak om dit beeld, dat in de arbeidersklasse gaat groeien, zo klaar en zo ver als wij dat kunnen, op te roepen en uit te beelden." (De arbeidersraden).

Nog over propaganda:

"Maar dan kunnen deze tijden (Pannekoek heeft het hier over perioden van betrekkelijke rust) ook tot tijden van voorbereiding gemaakt worden, door nieuwe gedachten van zelfregeling en radenorganisatie in de brede massa te verbreiden. Elke arbeider, die gegrepen is door de gedachte aan vrijheid voor zijn klasse, kan dan evenals ook nu reeds, daaraan meewerken door onvermoeid propaganda onder zijn kameraden te maken, door hen uit de onverschilligheid te wekken en hun ogen te openen. Want zij weten: praktische verwezenlijking van een denkbeeld is niet mogelijk voor het de geest van de massa geheel vervult." (De arbeidersraden, blz. 89).

Pannekoek idealist?

ONS COMMENTAAR

Inderdaad! In het door onze vriend geciteerde is weer de idealist Pannekoek aan het woord. Het moet onze Belgische makker trouwens ook duidelijk zijn, dat wij hierin grondig met Pannekoek verschillen, want op de binnenzijde van het titelblad van élk nummer van "Daad en Gedachte" staat in een kadertje met kapitale letters: "Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de

betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip."

Onze vriend is - net als Pannekoek - van mening, dat de radengedachte bij de arbeiders moet worden gepropageerd. Dat de arbeidersklasse door middel van propaganda moet worden beïnvloed. Daarbij moet hij dan echter wél bedenken, dat de radencommunisten niet de enigen zouden zijn, die de arbeiders beïnvloeden. De sociaal-democraten, bolsjewiki, trozskisten, anarchisten, katholieken, protestanten en noem maar op, zij allen doen steeds hun uiterste best de arbeiders zoveel mogelijk te beïnvloeden. Toch lukt het ook die groeperingen steeds minder om de arbeiders voor hun karretje te spannen. En dat terwijl de beïnvloedingsmogelijkheden van bijvoorbeeld de sociaal-democraten en de bolsjewiki veel groter zijn dan die van de radencommunisten zou kunnen zijn. En over nog weer veel grotere mogelijkheden beschikt de heersende klasse. Haar mogelijkheden zijn vrijwel onbeperkt. Radio, televisie en pers staan geheel tot haar beschikking. En ze beïnvloeden de arbeiders dan ook. Maar alle beïnvloeding is niet bij machte om de arbeiders van de strijd af te houden. Doodeenvoudig omdat de strijd der arbeiders niet voortvloeit uit bepaalde opvattingen, uit inzichten omtrent de maatschappij, maar louter en alleen uit de positie die zij innemen in het produktieproces. En strijd is het enige wat belangrijk is. Al zouden alle arbeiders er radencommunistische opvattingen op nahouden en er zou géén strijd zijn, dan zouden die opvattingen van geen enkele betekenis zijn. Omgekeerd is het van geen enkele betekenis welke opvattingen de arbeiders er op nahouden, als ze maar strijden. Marx zegt dan ook in "De Heilige Familie": "Het komt er niet op aan wat deze of gene proletariër of zelfs heel het proletariaat zich voorlopi als doel v o o r s t e l t . Het gaat er om w a t h e t p r o l e t a r i a a t i s, en wat het dienovereenkomstig historisch beschouwd gedwongen zal zijn te doen."

Het is niet alleen niet belangrijk wat de arbeiders denken, maar het is ook een onmogelijkheid om door middel van propaganda en voorlichting de arbeiders inzicht in de maatschappelijke verhoudingen bij te brengen; arbeiders vertrouwd te maken met radencommunistische opvattingen. Want een feit is, dat de arbeiders er verschillende opvattingen op nahouden. De één is ideologisch aan het bolsjewisme gebonden, anderen aan de sociaal-democratie, het katholicisme, het anarchisme, het trozskisme en noem alle andere "ismen" nog maar op. Dat de arbeiders over al die "ismen" een klaar en duidelijk beeld hebben zouden wij niet durven beweren. Hun voorkeur wordt in de regel alleen tot uitdrukking gebracht op het stembiljet. In het algemeen interesseren de arbeiders zich niet voor revolutionaire opvattingen. In perioden van rust zal men dus praktisch geen gehoor vinden bij de arbeiders. Goed, zal onze vriend wellicht opmerken, maar dan zijn ze misschien in een strijdsituatie vatbaar voor onze propaganda. Onze bedenkingen blijven, want feit is, dat de arbeidersklasse bestaat uit individuen met een grote verscheidenheid aan opvattingen. Het enige wat ze allen met elkaar gemeen hebben dat is hun arbeider-zijn. Hoe verschillend hun opvattingen, hun inzichten, hun bewustzijn ook mag zijn, één ding is voor allen gelijk: namelijk hun positie in het produktieproces. De arbeidsverhoudingen zijn voor een katholieke arbeider even rot als voor een radencommunistische- of bolsjewistische arbeider. Daarom is het mogelijk, dat de arbeiders in hun strijd zo'n grote eenheid kunnen vormen. Die eenheid is gebaseerd op hun onvrede, die bij allen aanwezig is. Allen hebben de pest aan de steeds sneller gaande lopende band. Allen willen graag hoger loon, kortere werktijden, enz. Dát is

de basis van hun strijd, van hun eenheid ook. Om nu bij strijdende arbeiders aan te komen met socialistische leuzen, al zijn ze nog zo hoog gestemd, is verdeeldheid zaaien onder strijdende arbeiders; is het verbreken van hun eenheid.

Denkt onze Belgische makker misschien, dat de Russische arbeiders in oktober 1917 reeds van tevoren een klaar beeld hadden van de arbeidersraden die ze in de revolutie zouden vormen? De Russische arbeidersraden werden uit de nood geboren. Het was de enige mogelijkheid tot eigen machtsontplooiing voor de arbeiders. Propaganda voor arbeidersraden was er praktisch niet geweest. Trouwens, feit is dat de arbeiders voor propaganda niet vatbaar zijn. Naarmate de tegenstellingen tussen kapitaal en arbeid groter worden, naar die mate worden ook de arbeiders minder vatbaar voor bepaalde ideologieën. Alle partijen en vakbonden gaan na de tweede wereldoorlog mank aan het euvel, dat ze vrijwel geen mensen meer op hun vergaderingen krijgen. Maar de strijd gaat wél door. En dát is het enige wat belangrijk is. Want de strijd tegen het kapitalisme is geen ideeënstrijd, maar een belangenstrijd, zoals we eerder in dit schrijven reeds zeiden.

Onze vriend vraagt zich af of onze theorie geen rechtvaardiging is voor onze gebrek aan praktijk. Welke praktijk bedoelt hij eigenlijk? De praktijk van de dagelijkse strijd der arbeiders? Inderdaad hebben wij daar als groep geen praktische deelname aan gehad, nog nimmer. Moeten wij ons nu gefrustreerd voelen? Helemaal niet, want geen enkele groep of partij heeft deel aan de dagelijkse strijd der arbeiders. Geen enkele groep of partij maakt ook deel uit van de arbeidersklasse, hoe vaak ze dat ook pretenderen. De dagelijkse strijd der arbeiders speelt zich af in de bedrijven en daar staan wij als groep buiten. Het zij ons vergund hier stelling 9 van "Daad en Gedachte" aan te halen. Die luidt aldus: "Daad en Gedachte" is geen groep, die de zelfstandige arbeidersstrijd p r o p a g e e r t, zij is evenmin een groep, die de zelfstandige arbeidersstrijd p r a k t i s c h v o e r t. Zij meent, dat de zelfstandige klassenstrijd van de arbeiders niet door propaganda, maar door maatschappelijke verhoudingen ontstaat; zij meent ook, dat deze zelfstandige strijd slechts kan worden gevoerd door organisaties, die in de strijd zélf geschapen zijn.

Maar, vraagt onze vriend zich af, wanneer jullie van mening zijn, dat je geen invloed kan uitoefenen op het ontwikkelingsproces van de arbeidersstrijd, waarom geven jullie dan een blad en andere geschriften uit? Ja, waarom? Een vraag die niet zo gemakkelijk te beantwoorden is. Laten we zeggen, dat we het eenvoudig niet kunnen laten. We leven nu eenmaal in een klassenmaatschappij met een heersende- en een onderdrukte klasse. En feit is, dat die twee klassen voortdurend botsen. In die botsing hebben wij onvoorwaardelijk voor de arbeiders gekozen. Met heel ons wezen, met al onze sympathie staan wij aan de zijde der arbeiders. Wij volgen hun strijd, hun aarzelingen, hun woede en vaak ook wanhoop met de grootst mogelijke interesse. Wij analyseren hun strijd en proberen te begrijpen en te verklaren wat er gaande is. We lijden met hen mee, zoals men meelijdt met de ellende van iemand, die je zeer dierbaar is. En bekend is, dat de mond overloopt waar het hart vol van is. Iemand, die zich vreselijk pijnlijk bezeert geeft een schreeuw. Andere mensen worden daardoor opmerkzaam gemaakt op zijn pijn. Maar ook wanneer hij helemaal alleen is en geen mens hem kan horen, dan zal hij evengoed een schreeuw geven wanneer hij zich bezeert. Hij moet zich uiten. Welnu, in een vergelijkbare positie verkeren ook wij. Niet wat de pijn betreft, maar wel wat het je moeten uiten betreft. Ook al weten we, dat we geen invloed kun-

nen uitoefenen op het ontwikkelingsproces van de zelfstandige arbeidersstrijd, toch moeten we ons uiten. En door ons te uiten - in woord en geschrift - bereiken we andere mensen, die zich ook willen en moeten uiten. Met hen kunnen we dan gegevens, feiten en ervaringen uitwisselen. We hebben echter niet de illusie, dat we daarmee ook maar het kleinste steentje bijdragen aan het ontwikkelingsproces.

Het gaat ons echter te ver om ons werk gelijk te stellen aan een hobby als bijvoorbeeld postzegels verzamelen, of welke andere hobby ook. Een ieder kan een hobby beoefenen of hij geïnteresseerd is in het maatschappelijk gebeuren of niet. Dat werk wat wij doen is alleen maar vol te houden wanneer er een groot brok sociale bewogenheid achter zit. Dat onderscheidt ons van de hobbyïst.

Men heeft ons wel verweten, dat we aan zelfbevrediging doen? Nou en? Wat is daar op tegen? We doen liever aan zelfbevrediging, dan ons over te geven aan illusies, aan droombeelden, die nimmer te verwerkelijken zijn.

Hebben wij met onze brochure "Maar hoe dan?" een toekomstbeeld gegeven? Wij menen van niet. In de brochure wordt ook duidelijk gezegd, dat men de brochure niet moet zien als een plan waarvoor men de arbeiders warm moet laten lopen, als een plan waarnaar moet worden gestreefd. Het is als het ware een "doorgetrokken analyse". Uit onze analyse van de maatschappelijke gebeurtenissen hebben wij de conclusie getrokken, dat het maatschappelijke proces zich zal ontwikkelen in de richting zoals aangegeven in de brochure. Tevens hebben wij met die brochure een antwoord willen geven op de vraag, die zo dikwijls wordt gesteld: allemaal heel mooi, die gedachten over een samenleving waarin iedereen gelijk is, maar is dat dan wel mogelijk? Hoe zou de maatschappij dan wel moeten zijn georganiseerd? Maar een toekomstbeeld waarnaar zou moeten worden gestreefd? Nee, dat is zeker niet onze bedoeling geweest. Als men die indruk van de brochure heeft, dan zijn we helaas niet in onze opzet geslaagd.

=====

BIJ "DAAD EN GEDACHTE" IS VERSCHENEN:

De brochure STELLINGEN OVER DE CHINESE REVOLUTIE

Waaraan toegevoegd: CHINA'S CONTRA-REVOLUTIONAIRE DIPLOMATIE

HET TIENDE PARTIJCONGRES EN DE GEVOLGEN

CONFUCIUS EN DE KLASSENSTRIJD.

Het boekwerkje beslaat een kleine zeventig bladzijden en kost franco per post f 3,50.

Bestellingen aan: "Daad en Gedachte", Corn. Outshoornstraat 1^I, Amsterdam - 1016.

Als bijdrage voor de nieuwe stencilmachine nog binnengekomen:
T. d. J. te A. f 25.--; G.A. de P. te B. f 50.--